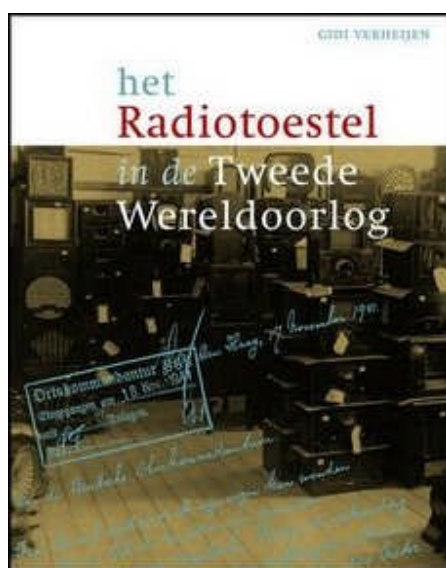

RADIO TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG

In april 2009 promoveerde Onno Sinke tot doctor in de Letteren aan de Rijksuniversiteit te Groningen. De promotie vond plaats naar aanleiding van zijn proefschrift 'Verzet vanuit de verte. De behoedzame koers van Radio Oranje'. Hans Knot schreef er op deze site destijds een uitgebreide recensie over. Eén van de reacties die we ontvingen was afkomstig van Gidi Verheijen, die we U niet willen onthouden.

'Een paar jaar geleden nam Onno Sinke contact met mij op met een aantal vragen met betrekking tot de radio-ontwikkeling gedurende de Tweede Wereldoorlog. Hij had vernomen dat ik bezig was met een onderzoek naar de geschiedenis van het radiotoestel in voornoemde periode. Op dat moment had ik niet alle antwoorden op zijn vragen beschikbaar. Verder wilde ik toen ook niet alle informatie ter beschikking stellen, omdat ik van plan was zelf een publicatie over mijn onderzoek uit te brengen. Ongeveer tegelijkertijd zijn onze publicaties uitgebracht: het proefschrift van Onno Sinke in april 2009 en mijn boek 'Het radiotoestel in de Tweede Wereldoorlog' op 29 maart dat jaar.

De in uw artikel genoemde studies ken ik goed en ik heb vooral veel waardering voor de uitgebreide studie van Dick Verkijk. Zoals ik in het voorwoord van mijn boek beschrijf is over radio gedurende de Tweede Wereldoorlog veel gepubliceerd, maar dan uitsluitend over radio in de zin van radio-omroep. Mijn boek is de eerste publicatie die radio als radiotoestel in veel facetten behandelt. En natuurlijk komt Radio Oranje daarin ook regelmatig aan de orde. Ik heb veel waardering voor het boek van Onno Sinke en weet dat het hoofddoel van zijn studie was de doelstelling en effectiviteit van de programma's van Radio Oranje in de oorlogsvoering na te gaan. Helaas blijft bij die doelstelling het aspect onderbelicht wat Radio Oranje voor de Nederlandse bevolking betekende. Het is juist dat Radio Oranje maar een beperkt aantal minuten per dag uitzond en het is ook juist dat de uitzendingen er niet toe geleid hebben dat de bevolking opvallend en aanvallend de Duitsers tegemoet is gaan treden.

Naar mijn gevoel is er te weinig aandacht besteed aan het feit welke invloed Radio Oranje, bedoeld of onbedoeld, heeft gehad op de mentale weerbaarheid van de Nederlanders. Radio Oranje bracht bemoediging en was voor veel Nederlanders een steun en houvast. Ook bracht Radio Oranje Nederlanders ertoe in verzet te komen. Mijn boek beschrijft voorbeelden die een relatie hebben met radiotoestellen. De betreffende verzetsacties (oproepen via aanplakbiljetten en de V-acties) leidden tot felle reacties van de Duitsers. Zo werden in Maasbracht, Reuver en Lichtenvoorde na verschillende incidenten de radiotoestellen van alle inwoners als strafmaatregel in beslag genomen. Dergelijke repressieve maatregelen vormden voor onze landgenoten geen aanmoediging voor collectieve en openlijke verzetsacties. Duidelijk is wel dat de leiding van Radio Oranje zich realiseerde dat het geen zin had en zelfs gevaarlijk en onverantwoordelijk was om Nederlanders tot min of meer onbezonnen acties op te roepen. Daarom is terughoudend omgegaan met het doen van algemene oproepen tot verzet.

Anders dan Onno Sinke in zijn boek concludeert, werd er veel naar Radio Oranje geluisterd. En wie niet luisterde of luisteren kon of durfde kreeg via vlugschriften en informatieblaadjes het nieuws doorverteld. Daarbij was de inhoud van de berichten minder van belang dan het besef dat het verzet tegen de Duitsers nog steeds niet opgegeven was. De conclusie van Onno Sinke dat er weinig naar Radio Oranje werd geluisterd is gebaseerd op ondeugdelijke argumenten. In feite betreft het de bewering dat maar 25% van de aanwezige radiotoestellen geschikt was om naar Radio Oranje te luisteren en verder de redenering dat er (tot aan de algemene inbeslagname in 1943) ook maar ruim 1 miljoen radiotoestellen in Nederland beschikbaar waren. In enkele geschriften van na de oorlog wordt gesteld dat maar 25% van de tijdens de oorlog aanwezige radio's geschikt was om naar de kortegolf te luisteren. Deze bewering is enkel gebaseerd op een uitspraak van Tauber van de toenmalige Rundfunkbetreuungsstelle in Hilversum. Hij had er belang bij de luistermogelijkheden van de Nederlanders te bagatelliseren. Hij was tegenstander van de algemene verbeurdverklaring van radiotoestellen en betrokken bij de organisatie van de stoorzenders, zoals ik in mijn boek beschrijf.

In mijn boek demonstreer ik verder dat het aantal toestellen dat beschikking had over een kortegolfontvangst zeker hoger lag dan 35%. Verder kon Radio Oranje ook op de langegolf en middengolf beluisterd worden. Daar stoorden de Duitsers wel, maar de effectiviteit van die storing was, zeker aanvankelijk, nogal matig (zoals ik in mijn boek beschrijf). Tenslotte mag de omvang van de verspreiding van de boodschap van Radio Oranje niet afgemeten worden aan het aantal aanwezige radiotoestellen. Een gemiddeld gezin bestond toen uit ruim 5 personen, een vermenigvuldigingsfactor die niet gering is. Een andere vermenigvuldigingsfactor voor de bepaling van de verspreiding van de boodschap van Radio Oranje wordt geleverd door de vlugschriften en informatieblaadjes die na elke uitzending verspreid werden.

De persberichten in april 2009, bij het verschijnen van het boek over Radio Oranje, ademden een negatieve klank over het effect van Radio Oranje. In de ogen van 2009 was de aanpak van de Nederlandse regering van het instrument Radio Oranje zeker

onprofessioneel en amateuristisch te noemen en het is zeker juist dat Radio Oranje, om goede redenen, niet heeft opgeroepen tot massaal en collectief verzet van de Nederlandse bevolking, maar dat laat onverlet dat de programma's een sterk bemoedigend effect hebben gehad op de Nederlandse bevolking. De perspublicatie heeft dan ook tot veel verontwaardigde reacties van krantenlezers geleid, die zich Radio Oranje nog goed kunnen herinneren en zich niet herkenden in het negatieve beeld dat de perspublicatie opriep met koppen als 'Radio Oranje weinig effectief'.

<http://www.olderadios.nl/boek/boek.pdf>

Gidi Verheijen